

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Закарпатський музей народної архітектури та побуту
Мукачівський історичний музей «Замок Паланок»
Український інститут національної пам'яті
Закарпатська академія мистецтв
Київський національний університет культури і мистецтв
Львівський національний університет імені Івана Франка
Волинський національний університет імені Лесі Українки

«Актуальні питання музеєзнавства, пам'яткознавства»

Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

Мукачево
31 березня 2023 р.

УДК 069.1:904(043.2)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 3 від 26 квітня 2023 року)

Актуальні питання музеєзнавства, пам'яткознавства: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Мукачево: РВВ МДУ, 2023.- 64 с.

Відповідальний за випуск – доктор економічних наук, професор Мілашовська О.І.

Метою проведення конференції є здійснення комплексного наукового розгляду сучасного стану збереження культурної спадщини в музеях, забезпечення реставрації пам'яток та дослідження процесу розвитку музеєзнавства та пам'яткознавства. У збірнику тез висвітлюються погляди науковців, аспірантів, слухачів магістратури, представників підприємницьких структур на актуальні проблеми розвитку музеєзнавства та пам'яткознавства України і світу.

УДК 069.1:904(043.2)

Матеріали подано в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

© Мукачівський державний університет, 2023

ЗМІСТ

Секція 1. Експозиційно-виставкова діяльність музеїв на сучасному етапі

ГРИЦЮК Д. П., ЗБЕРЕЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ПАМ'ЯТОК У СКЛАДІ ДЕРЖАВНИХ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ЗАПОВІДНИКІВ	8
ДЕЙНЕКА І. В., ДМИТРЕНКО А. А. СОБЛИВОСТІ ЕКСПОЗИЦІЙНОГО ВИРШЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МУЗЕЇВ НАУКИ І ТЕХНІКИ УКРАЇНИ	9
ЗІНЧУК М. ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ МІСТА ЛУЦЬКА	12
КАРПЮК А. В. РОЛЬ ВИСТАВКИ «ВІЙНА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ 2022» В АКТУАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ	13
КОЦАН В.В. ВИСТАВКОВА РОБОТА ЯК ФОРМА ПОПОВНЕННЯ ФОНДОВИХ ЗБІРОК УЖГОРОДСЬКОГО СКАНСЕНУ	14
МАЛЕЦЬ О.О., МАЛЕЦЬ Н.Б., СВЕТЛІЧНИЙ ІЗБЕРЕЖЕННЯ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	17
МАРИНИЧ Р.С., ДМИТРЕНКО А. А. «СМАЧНІ МУЗЕЇ» УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВКЛЮЧЕННЯ В СИСТЕМУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ	19
ПАВЛІК К. ВИСТАВКОВА РОБОТА У КОЛОДЯЖНЕНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНОМУ МУЗЕЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ	21
ПАСТЕРНАК І. І. ДОСТУПНІСТЬ МУЗЕЙНОЇ ЕКСПОЗИЦІЇ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНКЛЮЗІЄЮ	22
ТОМЧУК А. НОВІТНІ ФОРМИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ COVID-19	24
ЧИБИРАК С. В. НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИСТАВКОВІЙ РОБОТІ МУЗЕЇВ	26

Секція 2. Шляхи формування музейних колекцій

КОЧАН В.В., ЧОРІЙ М.В. НОВІ КУЛЬТУРНІ ІНСТИТУЦІЇ, ЩО ВІДКРИЛИСЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ	28
МАКАРУК П. П. РОЗВИТОК МУЗЕЙНИЦТВА У РОКИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 р. – КВІТЕНЬ 1918 р.)	30
МИКИТИН Ю. В. ДІЯЛЬНІСТЬ РОКИНІВСЬКОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ВОЛИНИ-СКАНСЕНУ	32
ПАРАЦІЙ В. М. ЗРАЗКИ ІСТОРИЧНОЇ ТАВРОВАНОЇ ЦЕГЛИ ЯК ОБ'ЄКТИВНІ АРТЕФАКТИ МИНУЛОГО: З ФОНДІВ БЕРЕЖАНСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ	33
ПЕТРОВИЧ В. В. ДІЯЛЬНОСТЬ МУЗЕЇВ ТА АРХІВІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРУКТУР	35
САМЧУК Р.В., ДМИТРЕНКО А.А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ ВОЛИНСЬКОГО МУЗЕЮ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД	37
ШТЕРР Д.І. ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗПОРОШЕНИХ ТА ЧАСТКОВО ВТРАЧЕНИХ КОЛЕКЦІЙ МУЗЕЙНИХ ФОНДІВ	40

Секція 3. Сучасні досягнення світової музеології

МІЛАШОВСЬКА О.І., ЖЕРЕБАК О.В. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СФЕРИ «МУЗЕЄЗНАВСТВО, ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО» У МУКАЧІВСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	43
ПАЛИНЧАК-КУТУЗОВА В.В. ПОПОВНЕННЯ ФОНДІВ ЗАКАРПАТСЬКОГО	

3. Мегела М. Писанки у фондовій колекції Закарпатського музею народної архітектури та побуту. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія. 2018. Вип. 39. С. 136-141.

4. Полак С.І. Популяризація народного мистецтва засобами виставкової діяльності (на прикладі Закарпатського музею народної архітектури та побуту). Дослідження, збереження, відтворення та популяризація культурної спадщини. [Текст] : збірн. наук.ст. / Упоряд. Г.В. Андял, В.В. Коцан. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2015. С. 220-226.

5. Благодійну виставку-продаж «Світ писанки» відкрили в Ужгороді. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/226958-Blahodiinu-vystavku-prodazh-Svit-pysanky-vidkryly-v-Uzhhorodi-FOTO>

6. У скансені в Ужгороді відкрили виставку «Натхненні лялькою – 2022». URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/222425-U-skanseni-v-Uzhhorodi-vidkryly-vystavku-Natkhnenni-lialkoiu-VIDEO>

УДК 069.5-049.34(477):347.122:347.132.15(045)

МАЛЕЦЬ О.О.

доктор історичних наук, професор
Мукачівського державного університету
м. Мукачево

МАЛЕЦЬ Н.Б.

кандидат історичних наук, доцент,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород

СВЕТЛІЧНИЙ І.

магістр міжнародного права, адвокат

ЗБЕРЕЖЕННЯ МУЗЕЙНИХ КОЛЕКЦІЙ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Збереження фондів національних музеїв та музеїв іншого адміністративного підпорядкування регламентується законом України «Про музей та музейну справу». Недоліки практичного застосування законодавчих та підзаконних актів особливо яскраво проявились з початком конфлікту з російською федерацією, хоча дана проблема мала масу прикладів і в довоєнний час. [1]

У 1922-му з України вивезли скарби, цінність яких дорівнювала золотому запасу російської імперії 1915 року... Так, до музеїв Москви і Петербурга потрапили 63 колекції лише скіфського золота і скарбів Північного Причорномор'я. А ще ж 158 колекцій ранньослов'янських скарбів. Із них лише скарб із села Мала Перещепина – це 25 кілограмів золота і 50 кілограмів срібла. І це тільки у вимірі ваги, але ж ми розуміємо, що йдеться і про історичну, художню, культурну, духовну цінність цих речей. [6]

Тільки в 1922 році з церков Центрально-Східної України більшовики забрали 2850 пудів срібла. Це 45 650 кілограмів. Також – три пуди золота і 1397 каратів коштовних каменів. До Москви й Петербурга вивезли 150 приватних колекцій із 200 тисяч предметів, вартість яких становила на той час мільярд російських рублів. А це обсяг усього золотого запасу російської імперії станом на 1915-й рік. [5]

Це говорить, що Україна була надзвичайно багатою – як культурно, духовно, так і матеріально. Ці цифри наводили самі ж більшовики, члени комісій із вилучення цінностей. Цінності вони продавали на Захід, інколи за сміховинні суми. Два унікальні срібні іконостаси з церков України продали до Лос-Анджелеського музею за 3300 і 2700 доларів, у тодішньому еквіваленті. Найбільше вивозили після 1917 року. Зокрема, у 1920-ті роки і як продовження – у 1930-ті. Це практично збігається з геноцидом,

репресіями, Голодомором. Вивезення тривало і надалі, у різний спосіб. Постійні експедиції археологів із росії, з літньою практикою їхніх студентів, копали в Криму аж до 2014 року. А викопане везли на «опрацювання» в росію. На жаль, Україна за роки Незалежності не була спроможна організувати і фінансувати достатню кількість археологічних експедицій, щоб компенсувати чи бодай збалансувати процес нелегального вивезення. Дуже багато копають «чорні археологи», з якими на сьогодні немає можливостей боротися. На їхніх сайтах бачимо сенсаційні знахідки. Вони між собою спілкуються, продають-перепродують. Це якийсь паралельний, тіньовий світ, за своєю структурою подібний до наркобізнесу. «Золоті речі з багатющою символікою могли зробити лише скіфи...» [8]

Як правило, це наші святині. Або предмети релігійного вжитку, або наші державницькі інсигнії, регалії, атрибути влади – починаючи від найдавніших часів. Знаємо, що скіфи говорили своїм ворогам: «Ми готові воювати і тимчасово покидати свої території, але не чіпайте наших святинь!». Скіфи свої золоті витвори цінували насамперед за духовну складову. Вірогідно, саме через ідеологічний аспект науковцям у радянські часи не давали можливості досліджувати художній метал. За століття вийшли друком лише дві монографії на цю тему. У 1912 році польський колекціонер зі Львова Владислав Лозинський видав у Львові книгу «Золотарство львівське», [2] і в 1970-х роках дослідник Павло Жолтовський видав працю «Художнє лиття на Україні», що більшою мірою стосувалася дзвонів і гармат і завершувалася XVIII століттям. [3]

Фрагментами досліджується хіба що скіфське золото. Пектораль, яку знайшов археолог Борис Мозолевський, б'є рекорди за кількістю статей у «світовій павутині», їх сотні тисяч. Але ми не маємо розгорнутої, цілісної картини – що ж таке скіфське золото. [4] У скіфів було набагато розвиненіше бронзоліварне ремесло, ніж у греків. Якись полонені чи просто наймані греки не могли зробити тих речей із багатющою символікою, атрибутикою і тим образно-символічним письмом, яке ми ще досі не розшифрували. Це могли зробити лише самі скіфи. Кількість їхніх пам'яток вражає – жодна інша цивілізація цього періоду, від VII по IV століття до нашої ери, не створила стільки високохудожніх предметів у золоті, як скіфи. [4]

Найбільш актуальним на сьогодні – шкода, завдана музейним колекціям військовими діями. Перший досвід українські музеї отримали під час анексії Криму. В тому випадку кримські музеї були просто захоплені, Україна втратила контроль над цінностями та експонатами. Не говорячи вже про приміщення музеїв. Єдиним винятком стала колекція скіфського золота, що на момент анексії знаходилась на виставці за межами України. Дану колекцію вдалось відстояти у міжнародних судах та довести власність України. Державними установами, в чій компетенції знаходяться подібні питання, жодних висновків зроблено не було. Тож наступними жертвами агресії стали донецькі та луганські музеї з їх безцінними колекціями. При тому, що час для реагування належним чином в даному випадку був. Особливо великі втрати для українських музейних колекцій були понесені у Донецькому краєзнавчому музеї. Доля колекції дорогоцінних металів на сьогодні невідома. Велика частина цієї колекції становили фонди з маріупольських музеїв. Належних наслідків з цього теж не було зроблено. Нормальним висновком з даних подій мала бути розробка протоколів евакуації музейних експонатів зі складанням списків по черговості порятунку примірників в залежності від їх цінності. На даний час подібні правові протоколи не розроблені, і відповідальні особи не мають чітких вказівок на випадки форс-мажору та не мають юридичної відповідальності.

Отож, з початком повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 року більшість українських музеїв були банально не готові до належного правового реагування на військові дії та окупацію. Практично всі музеї, що потрапили під окупацію, були пограбовані або зруйновані. Пограбування зазнав Херсонський краєзнавчий музей. У фондах музею були колекція монет античних міст Північного Причорномор'я, великий

комплекс зразків холодної та вогнепальної зброї XVI-XX ст., колекція мисливських рушниць XVIII-XIX ст., зібрання порцеляни та антикварних меблів, колекція лапідарних пам'яток із Музею давнини Понту Скіфського. До приходу росіяньських «шанувальників чужого майна» у фондах музею налічувалося понад 173 тис. експонатів, функціонувало 6 відділень. Серед експонатів – одні з найкращих в Україні археологічних зібрань. Вік деяких із цих знахідок перевищував 7 тис. років. Все це вкрадено "асвабодітєлямі" у України. Шкода, що наша влада не передбачила такий хід подій і не евакуувала найцінніше. [7]

1. Закон України "Про музеї та музейну справу" (Відомості Верховної Ради України, 1995 р., N 25, ст. 191; 1999 р., N 28, ст. 231; 2001 р., N 2 - 3, ст. 10; 2002 р., N 12 - 13, ст. 92; 2003 р., N 10 - 11, ст. 86, N 24, ст. 159; 2004 р., N 17 - 18, ст. 250; 2008 р.)
2. Łożyński Władysław. Złotnictwo lwowskie w dawnych wiekach: 1384-1640. Lwów: Gubrynowicz i Schmidt, 1889. 95 s.
3. Жолтовський П. Художнє життя на Україні в XVI - XVIII ст. К.:Наукова думка. 1983. 180 с.
4. Жолтовський П. Художній метал. Історичний нарис. К.: Мистецтво, 1972. 114 с.
5. Шмагало Р. Мистецька освіта в Україні середини XIX – середини XX ст.: структурування, методологія, художні позиції. Львів: Українські технології, 2005. 125 с.
6. Шмагало Р. Художня культура XXI ст.: між розвитком і геростратією. Науковий вісник Закарпатського художнього інституту. Ужгород, 2013. С. 143-153.
7. За матеріалами сайту violity.com
8. <https://www.facebook.com/profile.php?id=100081877710442>

УДК 069]:338.48-6:641/642(477)

МАРИНИЧ Р.С.
здобувач
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк
ДМИТРЕНКО А. А.
кандидат історичних наук, доцент
Волинський національний університет
імені Лесі Українки
м. Луцьк

«СМАЧНІ МУЗЕЇ» УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВКЛЮЧЕННЯ В СИСТЕМУ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ

Їжа є базовою потребою для існування і розвитку біологічних організмів. Однак сьогодні ми використовуємо її не лише як засіб втамувати свої життєві потреби. Люди готують страви для задоволення смакових відчуттів та отримання естетичного задоволення від споглядання витворів кулінарного мистецтва. Музеї, присвячені їжі, дозволяють не лише подивитися на кулінарні витвори народу, але й спробувати її. Вони репрезентують регіональні особливості кухні, традиції території, на якій розміщені, та є своєрідними «архівом пам'яті», що зберігають кулінарні надбання цивілізації [2].

Українські музеї їжі репрезентують кулінарні надбання нашого народу, які формувалися тисячоліттями, у процесі пристосування до навколишньої дійсності. Їжа – це не просто матеріальні надбання народу, але й великий етнокультурний потенціал, який увібрав в себе способи заготівлі, обробітку і зберігання продуктів харчування; способи переробки; традиції, пов'язані з виготовленням страв та їх споживанням. А ще – це святкова і обрядова їжа (кутя, коливо, паска, коровай та ін.), яка несе велике символічне навантаження. Тому покликання музеїв їжі не тільки в тому, щоб продемонструвати ту чи

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>